

Ένα μέρος του δικαστικού σώματος δεν έχει ακόμα κατακτήσει την κουλτούρα της αντίστασης

της Γιάννας Παναγοπούλου

Η πρόσκληση από το «Σύνδεσμο για τα Δικαιώματα της Γυναίκας» να συμμετάσχω στο πάνελ των εισηγητών είναι για εμένα εξόχως τιμητική. Ευχαριστώ γι' αυτό θερμά το Σύνδεσμο και την κα Μαραγκοπούλου προσωπικά.

Δεν σας κρύβω ότι ως Αντιπρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, νοιώθω πολύ περήφανη καθώς σήμερα τιμάται ένα ξεχωριστό μέλος του Συλλόγου μου και προσωπική μου φίλη, η Χρυσούλα Γιαταγάνα. Η πρώην εισαγγελική λειτουργός που αφήφισε τον κίνδυνο της απώλειας της ιδιότητάς της, και τελικά τη θυσιάσε, — και το ίδιο έκανε και ο έτερος εκλεκτός φίλος μου Κώστας Λογοθέτης — αρνούμενη να συγκαλύψει τα εγκλήματα και τις αθλιότητες στο κατ' ευφημισμό «σωφρονιστικό» κατάστημα Γεντί — Κουλέ αλλά και τις ύποπτες και εξώφθαλμα προκλητικές δικαστικές αποφάσεις.

Ότι κάτι σαθρό υπήρχε στη Δανιμαρκία της Δικαιοσύνης είχε προαναγγελθεί εδώ και είκοσι και πλέον χρόνια. Αν τότε υπήρχαν ευήκοα ώτα στην ηγεσία της Δικαιοσύνης, θα είχε αποφευχθεί η σημερινή κρίση της.

Η Δικαιοσύνη που χθες, στις 17 δηλαδή Ιανουαρίου 2005, υπέστη κατακλιση με νερό εναλλασσόμενης θερμοκρασίας. Ήταν η αρχή της αποκάλυψης κρουσμάτων διαφθοράς, των επίορκων δικαστών, της εμπορευματοποίησης της απονομής της Δικαιοσύνης, της διαπλοκής της με εκκλησιαστικούς παράγοντες. Και σήμερα βιώνει μια εξαιρετικά δυσάρεστη κατάσταση.

Ως συνέπεια της κατάστασης αυτής προέκυψε η απάρνηση της οποίας μυθολογικής παραδοχής για το δικαιοδοτικό φαινόμενο, επειδή η βιούμενη πραγματικότητα αναιρέσει το μύθο αλλά και διότι κάτω από τις πτυχές του καλύπτονταν όσοι πραγματικά υπονόμευαν το θεσμό και οι εφησυχασμένοι χρήστες των υπηρεσιών του.

Η διάβρωση, όπως καταμαρτυρούν τα μέχρι σήμερα ευρήματα, έχει εισχωρήσει βαθιά στους κόλπους της. Ο αριθμός των εμπλεκόμενων δικαστών και δικηγόρων αυξάνεται ανησυχητικά, χωρίς να γνωρίζει ακόμα κανείς το ακριβές μέγεθός του. Εύλογο προβληματισμό όμως δημιουργεί και το γεγονός ότι πριν από την αποκάλυψη των κρουσμάτων διαφθοράς, η ηγεσία της Δικαιοσύνης απέρριπτε μετά βδελυγμίας την ύπαρξη του φαινομένου. Περιοριζόταν σε αναφορές ανεπάρκειας μικρού αριθμού δικαστών και η μόνη λύση που δινόταν ήταν αυτή της μετάθεσής τους. Έτσι, με τη μέθοδο της μη τιμώρησης ή ακόμα και της προαγωγής εξισώνονταν οι έντιμοι, επαρκείς και εργατικοί δικαστές που αποτελούν και τη μεγάλη πλειοψηφία του δικαστικού σώματος, με τους ανεπαρκείς, αδρανείς και «κακούς» δικαστές. Αυτή η κατάληξη όχι μόνον προκαλεί απογοήτευση στους πολλούς και εξαιρετικούς δικαστές αλλά πλήττει ευθέως το κύρος του θεσμού που αποτελεί το *ultima refugium* του πολίτη.

Το πρόβλημα της Δικαιοσύνης δεν είναι ποσοτικό ή συγκυριακό. Είναι δομικό και θεσμικό και εστιάζεται τόσο στο θεσμικό πλαίσιο επιλογής του Έλληνα δικαστή όσο και στο αντίστοιχο της υπηρεσιακής εξέλιξης και του πειθαρχικού του ελέγχου. Οι αποκαλύψεις διαφθοράς απέδειξαν ότι ένα μέρος του δικαστικού σώματος δεν έχει ακόμα κατακτήσει την κουλτούρα της αντίστασης απέναντι στην πολιτική, θρησκευτική ή οικονομική εξουσία. Και πώς να μη γίνει αυτό άλλωστε, όταν η εκτελεστική εξουσία επιδιώκει να ελέγξει για τον εαυτό της και να χειραγωγήσει τη Δικαιοσύνη;

Παραδείγματα:

1. Η εκτελεστική εξουσία επιλέγει ευθέως την ηγεσία των ανωτάτων δικαστηρίων, η οποία πολλές φορές λειτουργεί κατά την εικαζόμενη βούληση της εκτελεστικής.

Ο υπουργός Δικαιοσύνης πριν από αρκετούς μήνες προσπάθησε να επιβάλει απαράδεκτα στον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου την άσκηση ενδίκου μέσου στην υπόθεση του Χρηματιστηρίου. Την ενόχλησή της έδειξε η εκτελεστική εξουσία όταν ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου ζήτησε, ως όφειλε κατά το Σύνταγμα και την Ποινική Δικονομία, να ενωθούν οι δικογραφίες για τη διερεύνηση της υπόθεσης των Πακιστανών και να διερευνηθούν οι καταγγελίες για την υπόθεση της Σούδας.

2. Η δήλωση του "προκαθημένου" της εκτελεστικής εξουσίας «παραλάβαμε μια Δικαιοσύνη διαβρωμένη από δικαστικά και παραδικαστικά κυκλώματα», ήταν άστοχη και προσβλητική για το σύνολο του δικαστικού σώματος, γιατί ενοχοποιεί συλλήβδην τους δικαστικούς λειτουργούς για τα φαινόμενα διαφθοράς, αλλά και αποκλυπτική προθέσεων, καθώς δείχνει ότι, ο πρωθυπουργός της χώρας αντιλαμβάνεται το θεσμό της Δικαιοσύνης ως Υπουργείο που το παραλαμβάνει το κόμμα που έρχεται στην εξουσία όπως παραλαμβάνει το Μέγαρο Μαξίμου και τα άλλα Υπουργεία.

Όμως η Δικαιοσύνη, κατά το Σύνταγμα της χώρας, είναι αυτόνομος και ανεξάρτητος θεσμός, απόλυτα διακριτή εξουσία, που υπόκειται μόνον σε κοινωνικό έλεγχο.

3. Την ίδια παραπάνω επιδίωξη της εκτελεστικής εξουσίας υπηρέτει και η «επανίδρυση» ειδικών ποινικών τμημάτων με προεπιλεγμένους προεδρεύοντες, η οποία προωθήθηκε με νόμο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, παρά το ότι είναι εμφανώς αντισυνταγματική, αφού περιορίζει τις κληρώσεις των ποινικών συνθέσεων και καταστρατηγεί το θεσμό του φυσικού δικαστή.

Η ανυπαρξία δικαστικής ανεξαρτησίας και η έλλειψη δικαστικής παράδοσης, που αποτελεί το κορυφαίο εσωτερικό ηθικό αντίδοτο της υγιούς συλλογικής συμπεριφοράς των δικαστών και αναβαθμίζει την ατομική συμπεριφορά του δικαστή, είναι από πολύ παλιά το γνωστό δομικό πρόβλημα της δικαστικής εξουσίας.

4. Όμως οι «σεισμικές» δονήσεις στο χώρο της Δικαιοσύνης προκάλεσαν και άλλες σοβαρές παράπλευρες παρενέργειες.

Σημάντική μερίδα δικαστών αντέδρασε και εξακολούθησε να αντιδρά, με την έκδοση αυστηροτάτων αποφάσεων, την αποφυγή κάθε επιείκειας προς κατηγορούμενους και με την επιδίκαση πολύ μικρότερων αποζημιώσεων και ηθικών βλαβών. Οι στατιστικές και τα στοιχεία δείχνουν πολύ μεγάλη απόκλιση στις ποινές, τις αναστολές και τις ηθικές βλάβες μέχρι τις 17 Ιανουαρίου 2005 και μετά την ημερομηνία αυτή. Δικαιολογία ανεκκλήρητη: «τον στέλνω στη φυλακή για να έχω το κεφάλι μου ήσυχο. Κανείς δικαστής δεν ελέγχθηκε γιατί ήταν σκληρός». Όσο κι αν η δικαιολογία αυτή σοκάρει γιατί προδίδει φοβικό κλίμα, γιατί αποδεικνύει έλλειμμα εσωτερικής ανεξαρτησίας του δικαστή από τον ιεραρχικά ανώτερο και τον επιθεωρητή, δεν παύει ωστόσο να αναδεικνύει την πραγματικότητα.

Δεν ελέγχθηκε ποτέ δικαστής γιατί ήταν ακραία αυστηρός και ανάλητος

Δεν μπορώ να θυμηθώ καμία περίπτωση όπου πράγματι να ελέγχθηκε πειθαρχικά, δικαστής γιατί ήταν ακραία αυστηρός και ανάλητος, γιατί επέδειξε μηδενική επιείκεια.

Κι αυτό δεν είναι μόνο στοιχείο απόλυτα πλημμελούς επιθεώρησης αλλά και ένδειξη επικράτησης μιας συντηρητικής κατασταλτικής λογικής στο χώρο της Δικαιοσύνης η οποία συρρικνώνει τις σύγχρονες ευεργετικές διατάξεις. Αντίθετα είναι πολλές οι περιπτώσεις δικάσιμων που ελέγχθηκαν, κάποιες δίκαια οι περισσότερες όμως όχι, γιατί ήταν επιεικείς. Όμως έτσι δεν εφαρμόζεται η αρχή της δίκαιης δίκης, με οδυνηρές συνέπειες για τους διαδίκους, οι οποίοι «πληρώνουν έτσι το μάρμαρο» της κάθαρσης και της συγκυρίας.

Πρέπει όμως εδώ να τονιστεί ιδιαίτερα ότι δεν δικαιολογείται οποιαδήποτε ανασφάλεια του δικαστή, αφού υπάρχει θεσμική θωράκιση της κατάστασής του και της λειτουργίας της δικαιοσύνης, από τις αποτελεσματικότερες διεθνώς. Μέγιστη η τιμή που το Σύνταγμα και η κοινωνία μας αναγνωρίζει στο δικαστή, μέγιστη όμως και η κοινωνική του ευθύνη. Η κοινωνία απαιτεί από τους δικαστές να αναζητούν συνεχώς την αναβάθμιση του κύρους τους και τη διασφάλισή τους μέσα από την ενδυνάμωση της αξιοπιστίας των αποφάσεών τους και την υπεράσπιση του προσωπικού τους κύρους. Εξουσιαστικές υπερβολές και αλαζονείες είναι και επικίνδυνες και ασυγχώρητες.

Ο θεσμικός έλεγχος ενδυναμώνει τη Δικαιοσύνη και δεν την υποβιβάζει. Εξουσία που δεν ελέγχεται δημιουργεί αυταρχικούς μηχανισμούς και εξουσιαστικές - εξωθεσμικές αντιλήψεις και νοσοτροπίες. Και οι κρίνοντες κρίνονται. Η παραδοχή ότι η εκτελεστική εξουσία δρα κάποιες φορές παρεμβατικά δεν απαλλάσσει τους δικαστικούς λειτουργούς από την ευθύνη να αντιστέκονται και τους πολίτες από την υποχρέωσή τους να διεκδικούν θεσμικό έλεγχο, αποτελεσματικότερη Δικαιοσύνη, διαφάνεια στη λειτουργία της και αξιοπιστία στις αποφάσεις της, εκεί δηλαδή όπου ο πολίτης αντικρίνει το πραγματικό πρόσωπο της Δικαιοσύνης και του δικαστή.

Κατά τη γνώμη μου υπάρχει τρόπος αντιμετώπισης του προβλήματος, χωρίς κραυγές και ιερό πόλεμο. Γιατί πρέπει οι πάντες να κατανοήσουμε — και οι δικαστές — ότι το Δίκαιο και τον πολίτη έχουμε χρέος να υπηρετούμε, ως συλλειτουργοί της Δικαιοσύνης, και το δικαϊκό μας πολιτισμό, θεμελιώδες στοιχείο του εν γένει πολιτισμού. Εμείς υπάρχουμε για την κοινωνία και όχι η κοινωνία για εμάς.

Οι Δικηγορικοί Σύλλογοι, οι οποίοι δεν είναι μόνο μέσο προστασίας συντεχνιακών επαγγελματικών συμφερόντων αλλά και θεσμικό αντίβαρο της νομιμότητας, πρέπει να ασκήσουν, ως οφείλουν, το ρόλο τους στον έλεγχο και την επιθεώρηση της Δικαιοσύνης. Να παρακολουθούν συστηματικά την τεκμηρίωση και την ορθότητα των δικαστικών αποφάσεων, την ταχύτητα στην έκδοσή τους, έτσι ώστε να

είναι σε θέση να επισημαίνουν υπεύθυνα στα όργανα επιθεώρησης τις προδήλως πλημμελείς αποφάσεις, τις απαράδεκτες καθυστερήσεις, τις μη αποδεκτές από έδρας συμπεριφορές σε βάρος των πολιτών — διαδίκων και μαρτύρων, εξαιρώντας ταυτόχρονα και επιβραβεύοντας τους δικαστές που τιμούν το λειτούργημά τους και αναβαθμίζουν το αίσθημα της ασφάλειας του Δικαίου σε όλους ανεξαιρέτως τους παράγοντες της δίκης. Κανείς δεν γνωρίζει καλύτερα από εμάς τα προβλήματα στην απονομή της Δικαιοσύνης.

Βέβαια, το φαινόμενο της διαφθοράς δικαστών ανθεί, σε όλες ανεξαιρέτως τις δυτικές δημοκρατίες. Ας μην ξεχνάμε την περίπτωση Αλέν Ζιπέ που καταγγέλθηκε στην εισαγγελική αρχή του Παρισιού για διεφθαρμένη διαχείριση των δημοτικών ακινήτων. Η εισαγγελία μέσα σε λίγες μέρες αποφάσισε ότι δεν συντρέχουν λόγοι να ξεκινήσει δικαστική έρευνα. Ύστερα από 8 χρόνια ο Ζιπέ καταδικάστηκε πανηγυρικά γι' αυτή την υπόθεση και μετά όλοι ερευνούσαν κάτω από ποιες συνθήκες η γαλλική εισαγγελική αρχή είχε προσπαθήσει να κουκουλώσει εσπευσμένα την κραυγαλέα αυτή περίπτωση.

Επομένως δεν είμαστε η μόνη καπιταλιστική χώρα στην οποία ενδημούν παράξενα κρούσματα «δικαστικής διαφθοράς», όπως υπονοούν πονηρά κάποιοι δημοσιογραφικοί κύκλοι για να πλημμυρίσουν την κοινωνία με έναν ηθικιστικό λόγο, ο οποίος να συγκαλύπτει τα πραγματικά προβλήματα του τόπου. Ούτε αντιμετωπίζεται το πρόβλημα με σταυροφορικό πνεύμα ή πυροσβεστικά μέτρα καταστολής όπως, πχ. η μετατροπή του αδικήματος της δωροδοκίας των δικαστών από πλημμέλημα σε κακούργημα, καθώς έτσι δεν λύνεται μακροπρόθεσμα το δομικό τούτο πρόβλημα. Η κουλτούρα αντίστασης και η συνείδηση αυτονομίας του δικαστή απέναντι στην πολιτική, οικονομική ή θρησκευτική εξουσία δεν κυφορείται αιφνιδίως με κατασταλτικά μόνο μέτρα, όπως άφελώς νομίζουν μερικοί. Έρχεται σιγά-σιγά με την κατάλληλη μορφωτική και θεσμική διαπαιδαγώγηση.

Σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει με τη νομοθετική και εκτελεστική εξουσία η δικαστική δεν υφίσταται τον κοινωνικό έλεγχο. Αν θέλει η πολιτεία να αποδείξει ότι είναι «βασικός μέτοχος» της αγωνίας των πολιτών για τον κοινωνικό έλεγχο της Δικαστικής εξουσίας, ας θεσμοθετήσει τη συμμετοχή εκπροσώπων των Δικηγορικών Συλλόγων στη διοίκηση και επιθεώρηση της Δικαιοσύνης και ας προχωρήσει στην αλλαγή του τρόπου επιλογής της ηγεσίας της, ώστε να μην αναπτύσσονται «εξαρτησιακά σύνδρομα». Η εξαγγελθείσα αναθεώρηση του Συντάγματος είναι μια πρώτης τάξεως ευκαιρία.

Η αντιπρόεδρος του Δ.Σ. Θεσ/νίκης Γ. Παναγοπούλου με τον καθ. Εγκληματολογίας Ι. Φαρσεδάκη και τον δικηγόρο Α. Θεοδώρου